

Анотація дисципліни

Назва - Оцінка природних умов і ресурсів

Лектор – Катерина Борисівна БОРИСЕНКО доц. к.пед.н.

Курс, семестр - 3 курс, 5 семестр

Загальна кількість академічних годин – 90

Кількість кредитів: 3

Попередні умови для вивчення: загальна гідрологія, метеорологія і кліматологія, геологія, геоморфологія, фізика, хімія, математика, картографія.

Опис дисципліни: Мета – полягає у формуванні в студентів фахового розуміння про особливості використання природних ресурсів у сучасний період, основні геоecологічні проблеми. Навчити оцінювати природне середовище і визначати ступінь придатності або сприятливості його з точки зору суспільних потреб, це одна із форм відображення взаємовідносин між природою і суспільством. Проблеми оцінки природних умов і ресурсів займають одне з головних місць в сучасній прикладній географії та інженерній геології.

Основні завдання курсу:

ознайомлення й оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками в галузі оцінки природних умов і ресурсів, детальний аналіз природно-ресурсного потенціалу, структури та особливостей використання природних ресурсів, виявлення існуючих впливів на компоненти геосистем унаслідок природокористування, визначення основних проблем та можливостей їх вирішення, обґрунтування оптимальних напрямків здійснення оцінки природних умов і ресурсів.

Крім того, зазначена дисципліна сприяє вихованню свідомого громадянина України, повагу до природи Батьківщини, толерантне ставлення до переробки сміття і раціонального використання ресурсів, бережливе ставлення до навколишнього середовища

Програма складається з трьох розділів: Розділ 1. Теоретико-методологічні основи природокористування; Розділ 2 Формування стану природного середовища; Розділ 3 Напрямки оптимізації стану геосистем внаслідок природокористування. Програма включає 11 тем:

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи природокористування

Тема 1. Об'єкт, предмет, науково методичні Оцінка природних умов і ресурсів. Об'єкт, предмет, науково-методичні Оцінка природних умов і ресурсів. Зв'язки раціонального природокористування з іншими науками. Завдання географії у напрямку вирішення проблеми збереження життя на Землі. Зміст основ раціонального природокористування. Структура раціонального природокористування. Основні джерела і методи дослідження. Зв'язки раціонального природокористування з іншими науками. Функції основ раціонального користування. Завдання раціонального природокористування на сучасному етапі.

Тема 2. Історія становлення й розвитку раціонального природокористування в Україні. Раціональне та нераціональне природокористування. Процес природокористування на сучасному етапі. Поняття про екологічні проблеми та рівні їх прояву. Глобальні та локальні проблеми як наслідок природокористування. Проблема зміни клімату на Землі. Проблема виснаження природних ресурсів. Проблема Чорного та Азовського морів.

Тема 3. Методи дослідження проблем природокористування. Теоретична та емпірична методологія. Значення верифікації методів. Використання загальних та спеціальних методів. Класифікація методів за напрямками та завданнями дослідження. Застосування загальнонаукових та традиційних географічних підходів. Роль системного підходу в оптимізації природокористування.

Тема 4. Земельні ресурси, земельний фонд, категорії земельних угідь. Напрямки використання земельних ресурсів. Основні вимоги до земель, що використовуються у промисловості та будівельній індустрії. Родючість як основна властивість ґрунтів, що використовується у сільському господарстві.

Наслідки використання земель. Поняття про деградацію земель. Техногенне забруднення ґрунтів на сучасному етапі. Напрямки оптимізації стану земельних ресурсів.

Розділ 2 Формування стану природного середовища

Тема 5. Використання атмосферного повітря як природної умови та ресурсу. Значення повітря та житті людини. Будова та склад атмосфери. Наслідки використання повітря. Природні та антропогенні осередки забруднення повітря. Промислове та транспортне навантаження на атмосферне повітря. Вміст основних забрудників повітря та вплив забрудненого повітря на прояв глобальних проблем людства. Проблема зміни клімату, руйнування озонового шару, випадання кислотних опадів, формування смогу.

Тема 6. Значення водних ресурсів. Характеристика водних потоків та можливостей їх використання. Еколого-господарські особливості водойм замкнутої форми. Самоочисна здатність води, основні механізми. Основні джерела забруднення водних об'єктів. Особливості системи енергопостачання. Типи енергопідприємств та їх вплив на довкілля. Традиційна та альтернативна енергетика. Атомна енергетика.

Тема 7 Характеристика лісових ресурсів. Роль лісів у природі та житті людини, напрями використання ресурсів лісів. Проблеми та напрямки оптимізації використання і охорони лісів та недеревні ресурси. Особливості тваринних ресурсів. Вплив фауни на господарську діяльність людини. Напрямки використання тваринних ресурсів. Врегулювання законів України про охорону та відтворення тваринних ресурсів.

Розділ 3 Напрямки оптимізації стану геосистем внаслідок природокористування

Тема 8. Особливості використання природних ресурсів. Поняття про геологічне середовище та геологічні процеси, мінеральні ресурси. Класифікація мінеральних ресурсів. Наслідки втручання у геологічне середовище. Поняття про антропогенні та природно-антропогенні форми рельєфу. Передумови формування порушених земель. Етапи та напрямки проведення рекультивациі порушень земель.

Тема 9. Охорона природи як складова процесу природокористування. Напрямки здійснення природоохоронної діяльності. Принципи та критерії охорони природи. Категорії природоохоронних об'єктів. Заповідна справа як основний напрямок природоохоронної діяльності. Характеристика природо-заповідних зон України. Охорона природи на території національних природних парків, узгодження меж та кордонів.

Тема 10. Методологія управління природокористуванням. Поняття про економічні механізми раціоналізації природокористування. Розрахунок витрат на використання природних ресурсів та впровадження природоохоронних заходів. Поняття про економічні та геоecологічні збитки внаслідок природокористування.

Теми 11. Поняття про моніторинг навколишнього середовища. Напрямки і види моніторингу. Функції організацій, що відповідають за здійснення моніторингу. Проведення моніторингу з метою прогнозування якості довкілля. Міжнародна співпраця у сфері оптимізації природокористування.

Форми та методи навчання: До основних методів навчання належать: лекції (з презентаціями), практичні роботи, самостійна робота студентів згідно з програмою курсу, індивідуальні навчально-дослідницькі завдання (контрольні роботи для студентів денного і заочного відділень).

Відповідно до концепції змішаного навчання в Каразінському університеті, лекції проводяться як в аудиторіях так і в онлайн режимі із застосуванням платформ для відеоконференцій: Cisco Webex, Google Meet, Zoom, LMS Moodle.

Форми організації контролю знань, система оцінювання: До методів контролю належать: здача практичних робіт, фронтальне (усне опитування), і підсумковий тест (залікова контрольна робота).

Навчально-методичне забезпечення: робоча програма навчальної дисципліни, конспект лекцій (у електронному і паперовому носіїві), розробки практичні індивідуальні завдання для студентів: запитання з курсу, тести; Дронова О. Л., Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний конспект: навчально-методичний посібник – К.: Прінт-Сервіс, 2018. – 214 с.

Мова викладання – українська.

Список рекомендованої літератури:

Основна література

1. Економіка природокористування і охорона довкілля / НАН України, РВПС України ; відп. ред. Б. М. Данилишин. – К. : [б.в.], 2005. – 376 с.
2. Лісовський С. А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку / С. А. Лісовський. – Житомир, 2007. – 108 с.
3. Менеджмент природоохоронної діяльності: у 3-х ч. : підручник / Руденко В. П., Гостюк М. Т., Кібич І. В. та ін.. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2014. – 440 с.
4. Олійник Я. Б. Основи екології : підручник / Я. Б. Олійник, П. Г. Шищенко, О. П. Гавриленко. – К. : Знання, 2012. – 558 с.
5. Олійник Я. Б. Управління використанням природних ресурсів : Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Олійник Я. Б., Запотоцький С. П., Пересекін В. М. – К. : ВГЛ «Обрії», 2008. – 284 с.
6. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : Підручник для студ. екон. спец. ВНЗ / заг. ред. Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка. - Суми : Університетська книга, 2006. – 760 с.
7. Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В. Г. Потапенко. – К. : НІСД, 2012. – 360 с.
8. Руденко В. П. Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності : Монографія / В. П. Руденко, С. В. Руденко. – Чернівці : Рута, 2014. – 248 с. Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на ХХІ століття» (2002 – 2012) / За ред. Л. Г. Руденка. – К. : Академперіодика, 2014. – 359 с.

Допоміжна література

1. Білявський Г.О. Основи екології : Підручник для студ. ВНЗ / Г.О. Білявський, Р.С. Фурдуй, І.Ю. Костіков. – К. : Либідь, 2006. – 408 с.
2. Буркинський Б. В. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / Буркинський Б. В., Галушкіна Т. П., Реутов В. Є. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, Саки : Фенікс, 2011. – 348 с.
3. Генеральна асамблея ООН. Документи з питань сталого розвитку. Офіційний сайт – [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://www.un.org/en/sections/whatwe-do/promote-sustainable-development/index.html>
4. Горшков В. Г. Физические и биологические основы устойчивости жизни / В. Г. Горшков. – М.: ВИНТИ, 1995 – Т. XXVIII. - 472 с.
5. Лісовський С. А. Природа і суспільство: баланс інтересів на теренах України / С. А. Лісовський. - К.: Ін-т географії, 2009. – 300 с.
6. Розвиток біоорієнтованої економіки та підвищення економічної ефективності управління природокористуванням : монографія / [Талавіря М. П. та ін.]. – К. ; Ніжин : Лисенко М. М., 2015. – 327 с.
7. Якимчук А. Ю. Економіка природокористування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. Ю. Якимчук, А. Л. Черній ; Нац. ун-т водного госп-ва та природокористування. – Рівне : НУВГП, 2010. - 274 с.
8. Towards the Circular Economy: Accelerating the scale-up across global supply chains. Prepared in collaboration with the Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company 2014 – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

Дисципліна повністю забезпечена методичними матеріалами з детальним розглядом кожної практичної роботи та яскравими презентаційними матеріалами.

*Затверджено на вченій раді факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол № 4 від 03.04.2023 р.*